

ČOVJEK KOJI JE PREVIŠE ZNAO

29. međunarodni filmski festival u Rotterdamu / Festival je otvoren dojmljivim američkim filmom »The Insider« Michaela Manna s Alom Pacinom i Russellom Croweom

ROTTERDAM, 27. siječnja (Od Vjesnikove posebne izvjestiteljice) – Svima onima koji uživaju u bavljenju filmom ili vole gledati dobre filmove, svima njima je posvećen ovaj rotterdamki međunarodni filmski festival, već 29. po redu, koji je počeo u srijedu na večer svečanom projekcijom američkog filma »The Insider« iskusnog redatelja i koautora scenarija Michaela Manna. Ta dojmljivo plasirana dokumentarna drama koja se osniva na istinitu događaju govori o sudbini istine i zamkama što nastaju u borbi za nju, makar se u to ime žrtvovala biografije i ideali, ili pak društveni status i privatni odnosi. Istodobno, to je i film o modernom društvu u kojem nema mjesta osjećajima i moralu, humanosti i profesionalnosti, gdje vladaju surovi interesi, borba za profit i zastrašujuća beskrupulnost.

Priča je bazirana na jednom od najdramatičnijih događaja u povijesti američke televizijske kompanije CBS kada je moćan suvlasnik i investitor ove televizijske kuće, a inače magnat duhanske industrije, onemogućio cjelovito emitiranje programa »60 minuta«, u kojem Jeffrey Wigand razotkriva prljave tajne proizvođača cigareta u kojima je i sam, kao inženjer biologije, sudjelovao dok ga nisu otpustili. Wigand (Russell Crowe) govori o manipulacijama u proizvodnji cigareta otkrivajući da količina nikotina u njima pokazuje zabrinjavajuću opasnost za konzumente. Prvi dio filma posvećen je Wigandu i njegovoj borbi za istinu sve do odluke da izide s činjenicama u javnost pred televizijskim kamerama, uz pomoć CBS-ovog prestižnog političko-društveno-dokumentarističkog programa »60 minuta«, koji osmišljava nemilosrdan tv producent Bergmann (Al Pacino), vječni tragalac za istinu bez obzira na kojem dijelu svijeta se nalazila.

No, punoj istini i emitiranju programa suprotstavljaju se veliki šefovi. Upravo taj drugi dio filma daje dramatičnu sliku dvočlonoj suvremenoj društvu, govori o teškoćama novinara koji se u svemu tome moraju snalaziti na putu do istine. Snagom i bezobzir-

U borbi za istinu: Al Pacino u filmu »The Insider«

noću unutar dijaloga i spremnošću na istinu s obiju strana, kako Wiganda tako i Bergmanna, »The Insider« podsjeća na sjajne filmove, kao što su »Svi predsjednički ljudi« ili »Gospodin Smith ide u Washington« koji su se bavili sličnim temama razapeti između novinarskog integriteta, podržavajući one osamljene pojedince koji imaju hrabrosti stati u obranu principa i sve žrtvovati u ime istine.

Al Pacino, iako u već uobičajeno pretjeranoj razigranosti, ovaj put odlično funkcionira u ulozi nervoznog, ali dosljednog televizijskog profesionalca, koji ne popušta pred (ne)moralnim autoritetom svojih bosova. Russell Crowe je izvrstan u ulozi samozatajnog i ras-

trganog, nesretnog znanstvenika koji ne popušta unatoč strahovitu pritisku kojemu je izložen i slabostima što ih je cijelo vrijeme svijestan.

Drugoga festivalskog dana, u četvrtak, glavni događaj bio je dolazak Terencea Stampa, glumca koji je sezde-setih bio velika filmska zvijezda, a sada je na festivalu radi predstavljanja filma Stevana Sodebergha »The Limey«, dramatične priče o čovjeku, koji nakon devet godina izlazi iz zatvora pokušavajući otkriti uzroke smrti svoje kćeri, nesvjestan da se u međuvremenu mnogo toga promijenilo i da mu njegova opsjednutost više može odmoći negoli pomoći na putu do istine.

BRANKA SÖMEN

U SPOMEN JURICI MURAIU

Palača HAZU / Na komemorativnom skupu o prvoj obljetnici smrti istaknutog pijanista i pedagoga govorio je prof. Vladimir Krpan

ZAGREB, 27. siječnja – U povodu obljetnice smrti akademika Jurice Muraia (1927. – 1999.) u srijedu, 26. siječnja, Akademijin Razred za glazbeni umjetnost i muzikologiju priredio je u Palači HAZU komemorativni sastanak u spomen na svojega preminulog člana. Sastanak je otvorio akademik Jerko Bezić, tajnik Razreda, a o životu i djelu Jurice Muraia govorio je pijanist

Vladimir Krpan, profesor Muzičke akademije u Zagrebu na kojoj je Jurica Murai studirao te kao pedagog odgojio generacije mladih hrvatskih pijanista. Među njima posebno se ističe Ida Gamulin koja je tom prigodom izvela nekoliko kraćih skladbi Dore Pejačević.

Jurica Murai pripadao je vrhu hrvatske pijanističke elite, kao baštinik svjetski glasovitih profesora Svetislava Stancića, Marguerite Long i Alfreda Cortota. Svojom se je snažnom osobnošću i pijanističkim umijećem proslavio na mnogobrojnim koncertima diljem Europe i Kanade, kao solist, pratilac ili komorni glazbenik, a snimio je 25 nosača zvuka. Posljednji dvostruki CD izdan je posthumno (Muzički informativni centar Koncertne direkcije Zagreb i Varaždinskih baroknih večeri) i sadrži studijske snimke programa njegova posljednjeg recitala s djelima Bacha, Händela i Scarlattija koji je izveo 1998. na Varaždinskim baroknim večerima, a potom i u Zagrebu. Bio je to njegov posljednji koncert. Na drugom CD-u u ranoj snimke trećeg koncerta Ludwiga van Beethovena sa Zagrebačkom filharmonijom i Rapsodije na Paganinijevu temu Sergeje Rahmanjinova s Orkestrom ruskog baleta, obje pod rad-

nanjem maestra Milana Horvata.

Jurica Murai je osvajao svojom muzikalnošću, tehničkom dovršenošću i istančanošću ukusa u biranim programima koji su se pretvarali u jedinstvene kreacije. Istraživao je klavirsku literaturu, posebno onu hrvatske glazbene baštine, te je mnoge skladbe sam redigirao pridonijevši razvoju pedagogije klavira kojom se intenzivno bavio od 1952. kao profesor, a jedno vrijeme i pročelnik klavirskog odjela Muzičke akademije u Zagrebu. Posebno je bio vezan za svoj rodni grad Varaždin i bio je jedan od utemeljitelja i stalnih sudionika Varaždinskih baroknih večeri.

O značenju Jurice Muraia za hrvatsku glazbenu kulturu svjedoče i mnoge nagrade i priznanja. Umro je 26. siječnja 1999. u 72. godini, iznenada, u tijeku priprema za sudjelovanje u radu žirija Prvog međunarodnog pijanističkog natjecanja Epte u Zagrebu. Juricu Muraia pamtimo kao izuzetna čovjeka, umjetnika i pedagoga velikog znanja, široke kulture i stvaralačke znatiželje koji je svojim primjerom ostavio neizbrisiv trag i putokaz budućim generacijama.

VIŠNJA POŽGAJ

Pavličić o modernoj lirici

ZAGREB, 27. siječnja – Matica hrvatska upravo je objavila knjigu »Moderna hrvatska lirika« Pavla Pavličića, svojevrsan pregled hrvatske lirike XX. stoljeća. U izbor su uvrštene 22 pjesme i rasprave o hrvatskim pjesnicima, od A. G. Matoša do Luke Paljetka. Sastavljač nije kanio sastaviti antologiju, odabrati ono najbolje u hrvatskoj modernoj lirici, nego vrstiti autore koji su po njegovu sudu egzemplarni za poetiku, stil ili odnos prema zbilji. Pavličić je birao samo one pjesme za koje mu se činilo da ih može uvjerljivo i koliko-toliko potanko objasniti. »Želio sam da u knjizi budu zastupljeni svi glavni modeli i sve temeljne pjesničke škole«, ističe u Proslavu.

Tekstovi skupljeni u knjizi plod su napora da se interpretativni postupci izvedu sustavno, a izloženo bude razumljivo. Pavličić drži da takav pristup može biti osobito koristan upravo u nas, jer se interpretacijom ne bave kontinuirano ni kritika ni školska nastava, a podosta je slavni pjesničkih imena i velikih opusa o kojima nema nijednoga cjelovitog osvrt.

Pavličić je u knjigu »Moderna hrvatska lirika« uvrstio pjesmu i raspravu o A. G. Matošu, Dragutinu Domjanicu, Vladimiru Vidriću, Milanu Begoviću, Vladimiru Nazoru, Tinu Ujeviću, Miroslavu Krležu, A. B. Šimiću, Dobriši Cesaricu, Nikoli Šopu, Dragutinu Tadijanoviću, Ivi Kozarčaninu, Juri Kaštelanu, Vesni Parun, Slavku Mihaliću, Josipu Pupačiću, Ivanu Slamnigu, Antunu Soljanu, Danijelu Dragojeviću, Daliboru Cvitanu, Nikici Petraku i Luki Paljetku. (Hina)

GLAZBENE VARIJACIJE

ŠKOLA STRPLJENJA

Jedan od pouzdanih pokazatelja stanja glazbenog života jest razina informatičkih usluga. U našoj sredini razina glazbene informatizacije toliko je manjkava, da već rijetko tko doživljava takvo stanje kao nedostatak. Istina je da se u zadnje vrijeme s više strana (Muzički informativni centar Koncertne direkcije Zagreb, Hrvatsko društvo skladatelja, Hrvatska glazbena unija, Hrvatska udruga orkestralnih i komornih umjetnika) ulažu napore (ističemo samo najnoviju publikaciju *Hrvatski glazbeni vodič 2000.* /Croatian Musician's Handbook, Zagreb: HUIZIP – HGU – HUOKU, 1999., ur. Zvonimir Stanislav, očekuje se izdanje na CD-romu), tim više što su slabo ili nikako financijski podržavani od resornih ministarstava. Svakako će trebati još vremena da se slegnu rezultati recentnijih informatizacijskih nastojanja, pa da se točno razvidi kako poboljšati postojeće *softwere*, a kako prikupljene podatke učiniti lakše dostupnima domaćoj i međunarodnoj javnosti.

Ono, međutim, što izrazito nedostaje jesu kvalitetne bibliografije, enciklopedije i leksikoni, dakle, knjižne publikacije koje ne pokrivaju samo suvremeni glazbeni život, nego zadiru u sve pore povijesti i kulture. U našoj sredini najvažniji je izdavač glazbene referativne literature Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«. U seriji *Bibliografija rasprava i članaka* posljednja dva sveska, 13. i 14. u nizu, naslovljena su *Muzika*, a tiskani su u 1984. i 1986. godine (nakon 1986. Leksikografski zavod više nije objavio ni jedan svezak u nizu *Bibliografija*). Popisivanje novinskih i stručnih članaka o glazbi te njihovo bibliografsko opisivanje, dugotrajan je i mukotrpan posao, a glavna urednica 13. i 14. sveska Marija Kuntarić, uz ekipu suradnika, načimala je doista uzoran referativni priručnik, koji još čeka da bude temeljito isčitani. I pored nekih manjih nedostataka (npr. nema u dovoljnoj mjeri zastupljenih članaka na njemačkome i osobito talijanskom jeziku) dvosveščana *Muzika* postavila je visoke standarde pred domaću glazbenu bibliografiku, standarde koji u međuvremenu, u pojedinačnim neredovitim bibliografskim pokušajima, nisu više nikada bili dosegnuti. Za svoje doba bila je vrlo uspjela

Muzička enciklopedija (2. sv., 1958. gl. ur. Josip Andreis), a nešto slabije bilo je drugo izdanje (3. sv., 1971-1977. gl. ur. Krešimir Kovačević). Nedvojbeno najslabija glazbena publikacija Leksikografskog zavoda je dvosveščani *Leksikon jugoslavenske muzike* (1984. gl. ur. Krešimir Kovačević), u kojemu iz raznoraznih razloga nisu sudjelovali neki od najprominentnijih hrvatskih muzikologa. Kovačević *Leksikon* možda je jedno od uopće najslabijih izdanja Leksikografskog zavoda, tu su upravo derogirani neki od leksikonskih uzusa: svi su članci nepotpisani, nemaju bibliografije, velik broj jedinica naprosto je preuzet iz starijih izdanja Zavoda i

objavila je vrlo uspješni dvosveščani *Hrvatski leksikon* (1996. – 1997.) gdje je glazba posve solidno obrađena i gdje je pružen nešto širi abecedarij. Najnoviji i najambiciozniji projekt Leksikografskog zavoda *Hrvatska enciklopedija* (1. sv. 1998.) donosi, dakako, i glazbenu dionicu, no čini se da to po mnogo čemu četvrto izdanje *Opće* neće, barem što se glazbe tiče, donijeti neka velika iznenađenja i bitne novine. Sve u svemu, dosadašnja domaća enciklopedijska i leksikonska izdanja više ne zadovoljavaju recentne muzikološke kriterije ni suvremene kulturološke potrebe.

Kad čujem pričati o slabostima suvremene hrvatske enciklopedistike i leksikografike, a o tome se doista više priča po kulorima negoli se nastoji smirena duha ozbiljno analizirati i djelovati, tada se najčešće spominje problem generacijske smjene. Kao da se želi reći da mladi ljudi danas nemaju onu vrstu solidne naobrazbe, što su posjedovali stariji. Doista, rad na enciklopedijama i leksikonima, tim visokostručnim publikacijama »sveznanja«, iziskuje široku naobrazbu, no možda je to ponajprije svojevrsna škola strpljenja. Urednički rad u takvim izdanjima zahtijeva ne samo mogućnost pisanja za potrebe raznih »srodnih« struka, nego još češće dotjerivanje i redakturu tuđih članaka.

Nema dvojbe, što se izobrazbe mladih tiče, da žanjom plodove eksperimenteranja u školstvu, pedagoških pogrešaka koje su počele, ali na žalost ne i završile Suvarovim reformama. No, nekako mi se čini da problemi leksikografike i enciklopedistike nisu u pretjerano naglašavanoj nespremnosti mladih stručnjaka. Teoričari masmedija već su poodavno rekli svoje o moći TV ekrana i novinskih stupaca na svakodnevicu. Jedna je od posljedica moći slobode medija, slobode koju na našim prostorima uživamo tek desetak godina, da zaokuplja pažnju svojom sveprisutnošću. A rad na enciklopedijama i leksikonima skriven je od buke medija, nevidljiv je i samozatajan. Je li moguće enciklopedističku i leksikografsku struku učiniti prezentnijom putem medija? Sumnjam, iako su mediji zadnjih mjeseci pokazali sposobnost modeliranja javnoga mijenja. Čini se da s glazbenom enciklopedistikom i leksikografikom stojimo toliko loše (ili je to, naprotiv, dobro?), da tu više niti mediji ne mogu mnogo pomoći.

ENNIO STIPČEVIĆ

nije uopće ažuriran... Tako su prije petnaestak godina bila neslavno okrunjena nastojanja domaće glazbene leksikografike, kojih se posljedice osjećaju sve do danas.

Svih ovih proteklih godina Leksikografski zavod servisira potrebe za glazbenim enciklopedijskim i leksikonskim informacijama. U prvom redu tu su četiri objavljena sveska *Hrvatskog biografskog leksikona* (1983. – 1998., slova A – Gm) gdje je objavljen niz što većih, što kraćih leksikonskih jedinica o hrvatskim glazbenicima, rođenima do 1945. Mnogi od članaka u *HBL-u*, pa makar sadržavali samo nekoliko redaka, prave su male izvorne stručne studije, nerijetko su ovdje raščišćene biografske i bibliografske dvojbe, koje se provlače kroz stariju literaturu.

Naklada Leksikon u suradnji s Leksikografskim zavodom, nakon izuzetno kratkih priprema za naše prilike,

EZOP IZ NAŠEG SUSJEDSTVA

Kazalište »Mala scena« / Uz premijernu izvedbu predstave »Roda i Lisac« Ezopa – Zvezdane Ladike, u režiji Ivice Šimića

Jedna od najpoznatijih Ezopovih basni čiji su protagonisti lisac i roda, u adaptaciji Zvezdane Ladike, uprizorena je na pozornici zagrebačkog kazališta »Mala scena«. No, Ezopova basna poslužila je redatelju Ivi Šimiću samo kao okvir dječjeg cabareta koji atraktivno progovara o općim mjesti-

ma naše svakodnevice.

Kroz igru koja nudi mnogobrojne smjervore i mogućnosti, troje glumaca pričaju priču o samoći skicirajući sudbine Ezopovih junaka zanimljivim scenskim rukopisom. I efektne scenografske naznake Dinke Jeričević, odlični kostimi Ike Škomrlj te koreo-

grafska rješenja Desanke Virant izravno ispisuju predznak izvedbi što se na trgovima osuvremenjene basne maštovito poigrava zadanom strukturom i arhetipskim situacijama.

U dopadljivoj songove, koje je skladao redatelj predstave Ilica Šimić, izmjenjuju se godišnja doba i nesporazumi između lisca i rode, scenske slike njihovih usamljenosti i nerazumijevanja, nepristajanja na kompromis i netolerancije. Nenametljivim govorom kazališne igre izrečena je pouka o potrebi osluškivanja tuđih glasova, izvedena iz promašenih susreta lisca i rode s rubova dvaju svjetova.

Dražen Čuček u ulozi gospođice Rode i Vitomira Lončar kao lukavi Lisac iznimno uvjerljivo su predstavili karaktere čangrizavih samaca, duhovito ocrtavajući njihove različitosti, premiještajući likove iz Ezopove basne u naše susjedstvo. U ulozi Vjetra – pripovjedača Mila Elegović Balić s lakoćom je povezivala scenske slike u cjelinu koja se priklanja cabaretskoj formi pri osvajanju najmlađih gledatelja.

Šimićeva režija podcrtavala je duhovite scenske prilike u zanimljivom sinopsisu koji pomiče granice između predstava za djecu i odrasle. Jer »Roda i Lisac« u kazalištu »Mala scena« pogoda suvremeni senzibilitet prepoznavajući istodobno i ukus svoje publike.

DUBRAVKA VRGOĆ

Na trgovima basne: Mila Elegović Balić i Vitomira Lončar

Nagrada Whitbread Seamusu Heaneyju

LONDON, 27. siječnja – Irski pjesnik Seamus Heaney (60) proglašen je dobitnikom godišnje britanske književne nagrade »Whitbread« za preradu anglosaksonskog epa »Beowulf«. Heaneyjevo djelo osvojilo je nagradu vrijednu 21.000 funti (34.560 dolara) dok je druga po sudu žirija uspješna autorica djela iz dječje književnosti J. K. Rowling u njezin »Harry Potter and the Prisoner of Azkaban«, koji je osvojio nagradu u iznosu od 10.000 funti (16.480 dolara). Članovi žirija, među kojima su bili teški model Jerry Hall, glumica Imogen Stubbs i vodeća političarka britanskog konzervativca Ann Widdecombe, okrenili su da je Heaneyjev »Beowulf« otkrio zakopano blago.

»Izniman pjesnik udahnuo je život

djelo koje je bilo poznato samo nekoliko akademskih gradana«, rekao je predsjednik žirija Eric Anderson. Heaneyjevo djelo, priča o moćnom ratniku koji poražava monstruma ljudoždera i njegovu majku, nagradeno je prije toga ovog mjeseca pjesničkom nagradom »Whitbread«. Primajuću nagradu, Heaney, dobitnik Nobelove nagrade za književnost, je rekao da je odlučio »unijeti buku koju stvara svojim djelima u izvornik.« Djelo je posvetio pjesniku Tedu Hughesu koji je umro 1998. Njegova ranija zbirka pjesama »The Spirit Level« dobila je nagradu »Whitbread« 1996. Žiri je odlučio da je »Beowulf« pobjednik svih četiriju kategorija: biografije, romana, prvog romana i dječje književnosti. (Reuters/Hina)

PDV SMANJIO UVOZ STRANIH KNJIGA

ZAGREB, 27. siječnja – Uvoz stranih knjiga u 22 mjeseca PDV-a gotovo se prepolovio. Nakladnici se uglavnom slažu u jednom – šok koji je na ionako krhku tržištu knjiga izazvalo uvođenje PDV-a imao je dalekosežne posljedice i za domaće i za stranu knjigu. »Algoritam«, koji pokriva 80 posto hrvatskog uvoza, po riječima suvlasnika i glavnoga direktora Nevena Antičevića, u prosjeku uveze 250 tisuća primjeraka stranih knjiga na godinu odnosno 100 tisuća naslova od dvadesetak najuglednijih nakladničkih kuća. Godine 1998. pod udarom PDV-a ta se brojka u »Algoritmu« smanjila tridesetak posto. Danas se stanje tek malo popravlja. U sveukupnu uvoz s 20 posto sudjeluje znanstvena knjiga, a s 80 posto lijepa književnost i ostalo.

»Prije samo nekoliko godina taj omjer bio je upravo obrnut u korist znanstvene knjige«, izjavio je Antičević koji tu činjenicu tumači i sve češćom uporabom Interneta. »Preko Interneta dostupni su najnoviji rezultati znanstvenih istraživanja, a da se ukoristi znanstvena knjiga treba proći određeno vrijeme te nerijetko, kad se objavi, njezini podatci zastarijevaju. Osim toga, u Hrvatskoj su u znanstvenu literaturu često kupovale državne ustanove, koje danas više nemaju toliko bogate novčane fondove da si mogu priuštiti skupu znanstvenu knjigu«, kaže Antičević. Ipak, unatko se odlučio za kupnju strane knjige na policama »Algoritmove« knjižare, platit će samo

desetak posto više od njezine katalogske cijene.

Nakladnik VBZ minule godine je uveo 3500 naslova. Riječ je uglavnom o knjigama britanskih, njemačkih i talijanskih nakladničkih kuća, rekao je voditelj uvoza Željko Žaruk te dometnuo da se često radilo o jednom ili tek nekoliko primjeraka nekog naslova. »Knjige što se uvoze u nešto većem broju primjeraka uglavnom su udžbenici stranih jezika te literatura iz područja umjetnosti i arhitekture. Uspoređujući stanje 1999. s 1998., VBZ je uvoz povećao dvadesetak posto. Ipak, uvoz u Hrvatsku još nije postavljen na pravi način«, istaknuo je Žaruk ustvrdivši da je uvoz preskup.

Zbog izrazito negativna utjecaja PDV-a, nakladnička kuća »Znanje« smanjila je ulaganja u stranu knjigu pa je i opseg njezine prodaje smanjen, izjavila je koordinatorka prodaje strane knjige Lidija Juzbašić. Protekle godine u svih pet knjižara »Znanja«, koje prodaju stranu knjigu, promet se prepolovio, a police sa stranom knjigom bile su poluprazne. Dodala je da je točan broj knjiga iz uvoza poslovna tajna. Kuća je ugled stekla stranom literaturom iz područja arhitekture, dizajna, fotografije i likovne umjetnosti, ali i raznim priručnicima, rječnicima i hobi-literaturom. Napominje da su kupci proučljiviji nego prije pet godina. U »Znanju« očekavaju da će ubuduće stati jači naglasak na stranu knjigu, no sve ipak ovisi o tržištu. (Hina)

Franjevački knjižni fond na disketama

KOTOR, 27. siječnja – Da bi knjige kotorske Franjevačke knjižnice bile što dostupnije istraživačima i znanstvenim radnicima, u tamošnjem franjevačkom samostanu pristupilo se računalnoj obradi sveukupnog knjižnog fonda.

Po riječima fra Dinka Vlašića, gvardijana samostana sv. Klare, do sada su na disketama pohranjeni podatci o 9000 knjiga.

Franjevačka knjižnica u Kotoru jedna je od najstarijih i najpoznatijih knjižnica u Crnoj Gori.

Osnovana prije više od tri stoljeća, raspolaže s više od 30 tisuća knjiga. U njoj se nalazi među inim i 45 inkunabula, zatim više benveneta iz 10. i 11. stoljeća i starih manuskripta. (Hina)